

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

СКІДІН ЛЕОНІД ОЛЕГОВИЧ

УДК 316.663.5:454.5.001.18

**СИМВОЛІЧНО-ІНТЕРАКЦІОНІСТСЬКА РЕФЛЕКСІЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ВИСТАВИ ЯК РІЗНОВИДУ ІГРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Спеціальність 22.00.01 – теорія та історія соціології

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата соціологічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету.

Науковий керівник – доктор соціологічних наук, доцент
Романенко Юрій Вікторович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародної інформації

Офіційні опоненти: доктор соціологічних наук, професор
Шуст Наталія Борисівна,
Національний авіаційний університет,
заступник директора Інституту повітряного
і космічного права та масових комунікацій

кандидат соціологічних наук
Орлова Ольга Ігорівна,
Криворізький технічний університет,
доцент кафедри філософії

Захист відбудеться “19” листопада 2010 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.17 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано “18” жовтня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.О. Ярошенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціальна взаємодія (інтерація) – складний комплекс дій суб'єктів, що взаємодіють, їх форм активності, організації та реорганізації, мотиваційних імпульсів. Крім того, соціальна взаємодія включає в себе речовинно-предметні та понятійно-символічні передумови, організаційно-регламентативну й технологічно-ресурсну, безпосередню (акцію) і зворотну (реакцію) компоненти. Соціальні дії ще можна поділити на безпосередньо-очевидні: структура та внутрішній смисл дій містять у собі лише те, що уречевлено в її зовнішньому вигляді й внутрішній структурі та не несе або несе тільки в якомусь мінімальному вигляді інший, прихований, інколи глибоко втаємничений, опосередкований іншими обставинами чи факторами смисл. Цей різновид соціальної дії можна назвати опосередкованим. Суб'єкти, що взаємодіють, інколи розуміють цю обставину й усвідомлено організовують процес комунікації саме в *ігровому контексті, який для них буде корисним і раціональним.*

Генезис ігрових аспектів (ритуал, церемоніал, символізація, обрядовість, театралізація тощо) є природним і невід'ємним моментом будь-якої людської активності та відносин. Певною мірою цей особливий момент засвідчує специфіку людської взаємодії та відносин, підкреслює й презентує суто суспільну форму людського існування, невід'ємну рису особистісної презентації. Попри те, що театралізовано-ігрові форми людської взаємодії є невід'ємними від суспільної організації людей, вони постійно видозмінюються й реструктуруються в процесі та контексті історичної еволюції. Відповідно до цього трансформується характер ігрової взаємодії, її суспільне призначення, форми подання, сприйняття й оцінки, змістове навантаження акцій і реакцій, історичний та соціогруповий контекст. Зрозуміло, що сучасні суспільства мають інші форми театралізації взаємних послань, аніж традиційні. У них виражені надії, сподівання, досвід, знання, компетенція, ціннісні орієнтації соціальних суб'єктів саме цього суспільства: як індивідуальних, так і колективних; як добровільно, так і примусово організованих; як мікро-, так і макросуб'єктних.

Новий поштовх до поширення й посилення ігрової форми соціальної взаємодії задає сучасна трансформація українського суспільства, яка сприяє поширенню демонстративно-театралізованих дійств, перетворюючи ігрову взаємодію на досить поширений різновид суспільної активності та суб'єктивного взаємного позиціювання.

Все це становить достатні об'єктивні передумови для залучення цього різновиду колективної взаємодії та самопрезентації до важливого й значущого предмета соціологічних досліджень.

Отже, *проблемою дослідження* є наявність суперечності між широкою представленістю в теоріях символічно-інтераціоналістської й суміжної дотичної спрямованості (феноменологічної та структурно-функціоналістської) досліджень ігрової соціальної взаємодії й відносним дефіцитом теоретико-соціологічної рефлексії соціальної вистави як специфічної категорійно-видової групи (різновиду) ігрової соціальної дії та взаємодії. Оскільки соціальна вистава є водночас перформативною

соціальною дією-взаємодією, а перформативність значною мірою є поширеною в соціальних практиках українського суспільства минулого й сьогодення, то проблема дослідження актуалізується також з погляду необхідності уточнення термінологічного апарату зазначених напрямів соціологічного теоретизування щодо “видовищності” (показової ігрової взаємодії) у політиці, великому бізнесі, спорті, релігійній поведінці, а також у широкому колі інтеракцій на мікрорівні соціальної системи в Україні.

Ступінь наукової розробки проблеми. Ігровий різновид соціальної взаємодії набув статусу наукової проблеми, насамперед, у західній і частково в російській соціології. Перш за все, у вигляді концепції господарської, промислової чи комерційної діяльності переважно класиків політекономії, які шукали об’єктивні засади та критерії визначення ефективності цього різновиду людської діяльності, її відмінності від інших форм суспільної активності. Це змусило в подальшому німецького класика соціології М. Вебера відшукувати специфічні ознаки власне соціальної дії, яку він визначив як таку активність, яка націлена на сприйняття й оцінку іншими суб’єктами ініційованої певним чином соціальної дії. У подальшому акціоналістський підхід М. Вебера набув ряд модифікацій у соціологічних концепціях Ч. Кулі та Дж. Дьюї, а також у Дж. Міда і його послідовників. Цей напрям дістав згодом назву інтеракціонізму, який, у свою чергу, має два різновиди, що конкурують: рольовий і символічний інтеракціонізм. Деяким органічним відгалуженням від нього став так званий драматургічний метод, який має два різновиди чи модифікації: концепція “рольової презентації себе” у “примітивній культурі” В. Тернера і “презентації себе” в сучасному суспільстві І. Гофмана. Ці два відгалуження інтеракціонізму, а переважно концепція “презентації себе” І. Гофмана, і сформували ідейно-теоретичні передумови цього дослідження.

Гуманітарне осмислення ігор у спеціальній літературі представлено працями німецького вченого та письменника Ф. Шіллера, який, мабуть, був одним із перших, хто приділив увагу проблемі людських ігор.

Англійський соціолог Г. Спенсер розвинув ідеї Ф. Шіллера, акцентуючи увагу на тому, що зайва енергія життєвих сил спонукає людину до гри. Як основу походження ігор Г. Спенсер розглядав гру тварин, вона у вченого має біологічний характер і розглядається скоріше як необхідність, а не як особлива форма поведінки, притаманна тільки людині.

Гру в психофізіологічних дослідженнях розглядали Г. Бейтсон, Е. Берн, Л. Виготський, К. Гросс, Д. Ельконін, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, С. Холл та ін. Філософським осмисленням ігор займалися Г. Гадамер, Р. Кайуа, Л. Ретюнська, Е. Фінк, Й. Хейзінга та ін. Гру в соціокультурному контексті аналізували Т. Апінян, Р. Барт, М. Бахтін, П. Бурдьє, А. Дандес, С. Кравченко, Ю. Левада, Ю. Лотман, М. Маклюен, В. Шинкаренко та ін.

Автор також використовує близькі до цієї тематики методологію та результати наукових досліджень вітчизняних авторів. Серед них: І. Бекешкіна, І. Гавриленко, Є. Головаха, А. Гальчинський, Є. Доценко, Ж. Запорожець, О. Злобіна, В. Костенко, Ю. Кратанська, Т. Лебедева, А. Лобанова, С. Makeєв, І. Мартинюк, Л. Міхачова, В. Нечипоренко, О. Орлова, Ю. Романенко, А. Ручка, В. Судаков, В. Тихонович, В. Третьяков.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано

в межах наукової теми кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету “Особливості соціальних перетворень у сучасній Україні” (номер державної реєстрації 0106U000729). Дисертантом підготовлено розділ звіту, присвячений ігровим формам соціальної взаємодії.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є побудова поняттєво-категорійної моделі теоретичної рефлексії конкордатних і паралельних соціальних вистав як театралізованої (перформативної) форми ігрової соціальної взаємодії, її суб’єктів, мотиваційної структури, механізмів, наслідків у символічно-інтеракціоністських і дотичних до них соціологічних теоріях.

Для досягнення вказаної мети необхідно розв’язати такі *завдання*:

- визначити поняттєво-категорійні особливості рефлексії соціальної вистави в класичних теоріях символічного інтеракціонізму;
- визначити поняттєво-категорійні особливості рефлексії соціальної вистави в неоінтеракціоністських соціологічних теоріях;
- здійснити структурно-функціональний аналіз ігрової колективної взаємодії як цілісного соціального явища, розкрити механізми міжгрупової та статусно-рольової взаємодії на стадії задуму й реалізації колективних проєктів, виявити предумови та критерії оцінювання ефективності групової поведінки на різних етапах розігрування соціального видовища;
- визначити поняттєво-категорійні особливості рефлексії конкордатних соціальних вистав та їх окремих різновидів, таких як: сексуальні вистави; знайомства й залицяння; колективні утопії як форми подання гендерних сподівань і стереотипів; товарно-комерційні вистави типу “аукціон” і “ярмарок”;
- визначити поняттєво-категоріальні особливості рефлексії паралельних соціальних вистав і їх окремих різновидів, а саме: спортивних ігор (на прикладі футбольного матчу); мітингів і зібрань.

Об’єктом дослідження є соціологічні теорії, в яких прямо або побічно представлена тематика соціальної вистави як різновиду ігрової (перформативної) соціальної дії та взаємодії (символічний інтеракціонізм, частково та периферійно-структурний функціоналізм, феноменологічна соціологія й етнометодологія).

Предметом дослідження є поняттєво-категорійні особливості теоретичної рефлексії в зазначених напрямках вистави як різновиду перформативної соціальної дії.

Методи дослідження. Окрім загальнонаукових методів дослідження (аналіз, синтез, індукція, дедукція, теоретичне моделювання, якісний порівняльний і типологічний аналіз), у роботі використано також сценарну реконструкцію, змістовний метааналіз спостережень американських соціологів, довільне наукове спостереження, реінтерпретації опублікованих результатів конкретно-соціологічних досліджень, а також результатів застосування “шокуючих” експериментів етнометодології.

Для окреслення теоретико-методологічних засад дослідження використано якісний аналіз і типологізаційно-класифікаційні методи (для побудови глосарію).

Для визначення специфічних відмінностей конкордатних і комплементарних соціальних вистав застосовано метод логічного моделювання, сценарної реконструкції та типологізаційно-класифікаційні методи (для побудови глосарію).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у створенні теоретико-

методологічних і світоглядних передумов для дослідження специфічної видовищної (ігрової, виставоподібної, театралізованої) форми колективної соціальної взаємодії як різновиду поведінкової активності на прикладі українського суспільства. У результаті виконання поставлених завдань одержано результати, які мають ознаки наукової новизни, а саме:

уперше:

– *здійснено* критичний аналіз генезису тих соціологічних концепцій, зміст яких пов'язаний з дослідженням ігрових театралізованих, сценізованих, видовищних форм міжсуб'єктної взаємодії, де колективний проект, структура потреб (диспозицій) і система колективних дій реалізуються у вигляді такої комплексної соціальної взаємодії, яка спрямована на побудову інтегрованого соціального образу та його подальшу оцінку в багатшарових соціальних інтеракціях (економіка – політика, політика – релігія, релігія – сім'я, сім'я – освіта тощо). *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в інтерпретації історичної еволюції напрямів соціології як руху до формування та становлення цілісної соціодраматургічної методології дослідження, яка синтезуватиме здобутки символічного інтеракціонізму, структурного функціоналізму, феноменологічної соціології й етнометодології;

– *виявлено* залежність між найбільш поширеними та типовими для сучасного українського суспільства соціальними виставами (футбол і політичний мітинг), а також між виявленими історичними, соціопсихологічними, соціополітичними та споживацько-рекреативними передумовами їх визнання й поширеності; соціогруповим профілем впливу на аудиторію; технологією колективної взаємодії та механізмами залучення, характером співучасті, схвалення, підтримки й заперечення. *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в розкритті структурних і акціонально-динамічних відмінностей і спільних рис між видовищними, рекреаційними та самопрезентаційними особливостями перформативних соціальних взаємодій у спорті й політиці;

– *встановлено* теоретичні особливості шляхів поширення, міри охоплення, інтенсифікації реалізації та масштабів залучення всіх верств населення до ігрової колективної взаємодії, зумовлених характером постмодерної трансформації сучасних суспільств. *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в теоретичному доведенні перформативності, імітативності, профанованості та симуляційності соціальних взаємодій як основи соціальної життєдіяльності й способу життя в постмодерному суспільстві;

удосконалено:

– *понятійно-образну* презентацію анатомії театралізованої соціальної взаємодії, її зміст і структуру. До них належать: сценарій (задум, колективний проект); сцена (колективної взаємодії); актори (публічні діячі, “функціонери сцени”); аудиторія (група залаштуння й оцінки театралізованих, сценізованих колективних дій); залаштуння (організатори, ініціатори); посередники (коментатори, перекладачі, провокатори-підбурювачі та ін.); групи прямої і непрямой (через ЗМІ та ін.) підтримки; інвестори; кінцеві користувачі та ін. *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в розробці глосарію, який дає змогу здійснювати рефлексію театралізованих взаємодій аналогічного типу в руслі теорії соціальної драматургії з можливістю конкретизуючої екстраполяції відповідних результатів в умовах соціальної реальності конкретної країни;

– методологію й технологію дослідження виставоподібних соціальних явищ, яка ґрунтується на послідовному аналізі основних елементів театралізованого видовища: сцени; сценарію; месиджів; засобів залучення, переконання та навіювання; підказок і корекції (з боку ініціаторів та організаторів); механізму й характеру підтримки; оцінки зворотної реакції аудиторії та корекції розгортання вистави; аналізу позавиставочних співучасників події (ініціаторів, інвесторів, користувачів). *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в уточненні символічно-акціоналістських засад перформативної соціальної дії як специфічного типу ігрової соціальної взаємодії;

– соціальні характеристики найбільш поширених соціальних вистав: гендерного, комерційного характеру, футбольного змагання, політичних мітингів; загальні структурні й акціональні особливості кожної із цих вистав; досліджено за критеріями співучасті, зовнішнього ініціювання, рекреаційної самодіяльності та споживацької насолоди, політичної ангажованості. *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в розробці специфічного термінологічного глосарію, який дає змогу реалізовувати спостереження та аналітико-описові експлікації аналогічних соціальних вистав;

набули подальшого розвитку:

– теоретико-методологічні засади критичного аналізу соціодраматургічних концепцій І. Гофмана і В. Тернера, розроблено ряд методологічних та науково-методичних принципів авторського аналізу заявленої теми, центрованого на дослідженні взаємодії структурно-функціональних і статусно-рольових аспектів розгортання сценарію соціального видовища. *Відмінність від результатів попередніх досліджень* полягає в акцентуванні видовищно-перформативної компоненти соціальної вистави як соціальної дії, розрахованої на інших задля управління враженнями й іміджевого позиціонування в соціальних відносинах.

Практичне значення одержаних результатів зумовлено посиленням ігрової самопрезентації індивідуальних і колективних соціальних суб'єктів у сучасних постмодерних суспільствах, включаючи певною (а в перспективі, можливо, значною) мірою сучасне українське суспільство. Знання технологій організації та перебігу соціальних театралізованих колективних дій може бути використано в політичній, комерційній, культурно-ідеологічній, промислово-господарській діяльності тощо.

На матеріалах проведеного дисертаційного дослідження можуть бути побудовані відповідні спецкурси, зокрема: “Соціологія ігрової взаємодії”, “Соціологія вистави”, “Соціологія театру”, “Соціологія політичних перформансів” та ін.

Окремі інформаційні блоки дисертаційного дослідження можуть бути частково використані при викладанні загального курсу соціології, а також соціології політики, мистецтва, управління, спорту, менеджменту тощо.

Результати дисертаційного дослідження використано в навчальному процесі вищої школи при розробленні програм та викладанні спеціальних курсів із соціології організацій та управління, соціології політики, соціології ігор (довідка Енергодарського інституту державного та муніципального управління імені Р.Г. Хеноха “КПУ” № 106/1 від 30 серпня 2010 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися та обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських, регіональних

конференціях, серед яких: Международная научно-практическая конференция “VII Афанасьевские чтения: Социальное управление: исторический опыт, проблемы и перспективы” (м. Руза, Московська обл., 2009 р.); III Международная научно-практическая конференция “Устойчивое развитие муниципальных образований в условиях глобального кризиса: вопросы теории, методологии и практики” (м. Руза, Московська обл., 2009 р.); Международный круглый стол “Актуальные проблемы социологии права” (м. Запоріжжя, 2009 р.); I Всеукраїнська науково-практична конференція “Соціологія праці та зайнятості: шляхи інституціоналізації та перспективи розвитку” (м. Київ, 2009 р.); I конгрес соціологічної асоціації України “Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей” (м. Харків, 2009 р.); Міжнародна наукова конференція “Філософія гуманітарного знання: після Вільгельма Дільтея” (м. Чернівці, 2009 р.); Международная научно-практическая конференция “VIII Афанасьевские чтения. Социальное управление и вызовы современной цивилизации” (м. Руза, Московська обл., 2010 р.); Міжнародний круглий стіл “Соціальні технології адаптаційних процесів у сучасних умовах” (м. Кривий Ріг, 2010 р.); II Міжнародна науково-практична конференція “Соціальні комунікації сучасного світу” (м. Запоріжжя, 2010 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження викладені у восьми публікаціях, п'ять з них – у виданнях, які входять до переліку фахових видань з соціології, затверджених ВАК України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, що містить 253 найменування (у тому числі 46 іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації – 253 сторінки, основний текст – 220 сторінок, список використаних джерел – 21 сторінка, один додаток – 12 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію та публікації.

У першому розділі – **“Теоретико-методологічні засади аналізу ігрової перформативної соціальної дії та взаємодії”** – подано критичний аналіз генезису основних концепцій вітчизняної та зарубіжної соціології з дослідження ігрової соціальної взаємодії.

Вихідним пунктом дослідження виступають деякі концепції суспільної взаємодії та праксису в європейській і північно-американській соціології, що намагаються пояснити природу соціальної взаємодії, безпосередньо відштовхуючись від вульгарно інтерпретованих мотивів людської поведінки як таких, які принципово й повністю визначаються суто економічними обставинами та потребами людей. Обґрунтовано, що такий підхід не мав і не міг мати належної наукової перспективи, оскільки занадто спрощено трактував соціальні дії як такі, які визначаються й мотивуються виключно економічними потребами людей, у результаті чого вони постають надмірно спрощеними, а самі дії пояснюються суто механічно.

Порівняно із цими концепціями кроком уперед є власне соціологічний підхід, який виходить з того, що соціальні явища необхідно пояснювати соціальними причинами. Найбільш повно цей підхід реалізовано в концепції соціальної дії М. Вебера. Завдяки веберівському визначенню соціальної дії як такої, що орієнтується на сприйняття, схвалення, оцінку й підтримку оточення, соціологія перейшла від вульгарно-економічного до власне соціологічного пояснення людських дій як таких, що формуються в людському середовищі, визначаються цим середовищем і конститууються як якості, сприйняті, визначені, зрозумілі, підтримані й включені в мережу соціальних відносин форм людської активності. Таким підходом М. Вебер закладав принципові засади соціології дії, яка в подальшій історичній перспективі набувала різних модифікацій: структурно-функціоналістська концепція соціальної дії Т. Парсонса і Р. Мертона, теорія історичної соціотворчої дії А. Турена, дуалістична концепція дії Е. Гіденса, концепція комунікативної дії Ю. Хабермаса тощо.

У дисертації безпосередньо простежено трансформацію концепції соціальної дії М. Вебера при її запозиченні американською соціологією. Зокрема, обґрунтовано, що найбільш продуктивна реінтерпретація соціальної дії М. Вебера відбувалась у концепціях Дж. Дьюї, Ч. Кулі, Дж. Міда, набуваючи відмінної модифікації в кожного із цих мислителів. Зокрема, Ч. Кулі розкриває націленість суто соціальної дії людини на сприйняття та оцінку суспільного оточення через метаформу “дзеркального” відображення, де людина пізнає ціну своїм діям і ставлення до себе інших людей через їх реакції на її власні дії. У цих реакціях, стверджує Ч. Кулі, опредмечується соціальний смисл людських дій, завдяки сприйняттю яких людина чи інший соціальний суб’єкт може сприйняти, оцінити та зрозуміти саму себе, використовуючи це як принцип організації власних подальших дій. Дж. Дьюї, ґрунтуючись на засадах, близьких до веберівських, прагне на їх основі пояснити технологію соціалізації людини, передачу історичного досвіду, знань, компетенції, цінностей і навичок поведінки.

Найбільш продуктивною, у контексті наших дослідницьких завдань, виявилась концепція Дж. Міда, оскільки вона базується на поясненні важливих механізмів взаємодії будь-якого соціального суб’єкта з його суспільним оточенням, у який спосіб він прагне й наскільки йому вдається у формах соціальної взаємодії виразити себе, свою самість, донести її до інших суб’єктів соціальної взаємодії, наскільки інші здатні, можуть, хочуть і прагнуть сприйняти, оцінити та погодитись з тими “презентаціями себе”, які здійснює деякий соціальний суб’єкт у відносинах з іншими.

Проте закладені в такому підході потенційні можливості методології Дж. Міда віднайшли в подальшому різні шляхи свого безпосереднього втілення. Частина його послідовників зосередилась на тому, аби написати ті засоби, якими керуються люди, формуючи процес соціальної взаємодії. Зокрема, символісти акцентували на символічних знаряддях передачі досвіду, знань, умінь і бажань. Вони розглядали символ як знак, який реалізує в суспільній комунікації подвійне завдання: 1) виступає засобом передачі смислу; 2) є знаряддям самоорганізації людей у деякий спільний і регламентативно впорядкований соціальний порядок завдяки спільно використовуваним знакам – символам, а також більш-менш однакового смислу, який їм приписується. Прихильники рольового інтеракціонізму основним комунікативно дієвим знаряддям вважають роль. Остання інтерпретується як деяка модель бажаної чи

необхідної поведінки, яку суспільне оточення приписує конкретному суб'єкту дії, аби схематизувати, тобто окреслити формальний контур бажаної чи необхідної поведінки, завдяки якій стихійна людська активність набуває визначених і суспільно продуктивних форм. Проте за такого підходу можливості суб'єктів соціальної взаємодії суттєво звужуються жорсткими рамками колективних очікувань і приписів.

Головна увага приділяється методології соціотеатрального (соціодраматургічного) підходу, засновниками якого є відомі північноамериканські соціологи І. Гофман і В. Тернер. Їх спільний підхід полягає в тому, що людська активність розглядається не лише як така, що певним чином зречевлена в ролі, а також є деякою сукупністю взаємовпорядкованої рольової взаємодії. Вона розгортається у вигляді певної соціальної вистави, де окремі агенти колективної взаємодії більш-менш вдало розгортають запозичений чи вироблений самостійно сценарій колективної поведінки, а певна сукупність послідовно пов'язаних між собою й формально взаємно регламентованих і координованих дій являє собою певну колективно зіграну виставу. Тепер соціальна роль уже виступає не тільки і навіть не стільки “динамічним аспектом статусу”, скільки особливою “партією” щодо автономного суб'єкта соціальної взаємодії. Подібний підхід набуває в дисертації вигляду обґрунтованої технології дослідження, використання якої гарантує більш надійні результати аналітичної роботи, ніж це дозволяє символічний чи рольовий акціоналізм. Завдяки такому підходу уможлиблюється подання міжіндивідуальної, а особливо – міжгрупової (точніше – міжсуб'єктної) взаємодії як розгортання колективного сценарію, де мають місце сцена, актори, суфлери, публіка, посередники, коментатори тощо.

У другому розділі – **“Конкордатні соціальні вистави як різновид ігрової перформативної дії та взаємодії”** – розкрито структурно-функціональну та статусно-рольову характеристику соціального театру, його фігурантів і найбільш важливих соціальних суб'єктів. Відстежено, зокрема, зв'язок між формою видовища й тим колективним проектом (мотиви, потреби, перспективні ціннісні орієнтації, надії, прагнення тощо), який закладається в його основу співучасниками. Розкрито зміст таких структурних одиниць, як сцена взаємодії, діючі соціальні актори, публіка (аудиторія), посередники, тлумачі, коректори, група підтримки, залаштуння, розподіл функцій, моніторинг адекватності (реалізації задуманого сценарію), перешкоди, фальсифікація (задуму, сценарію, партитури окремих ролей тощо), ефективність.

Акцентовано на тому, що соціогрупова структура соціального театру в принципі адекватна будь-якій іншій соціогруповій структурі деякого соціального поля. Її основу, системотворчу ознаку (елемент, який задає зміст і спрямування всіх інших форм соціальної взаємодії в межах цього соціального поля) складають дві групи центрального конфлікту, який визначає смисл усіх інших конфліктів цього середовища. Домінуючою є група функціонерів сцени, підлеглою (підпорядкованою) – аудиторія. Перша група формує сценарій (задум соціальної вистави), облаштовує відповідно до цього задуму сцену взаємодії, формує тексти та інші месиджі, підбирає й координує діяльність виконавців (акторів, технічний персонал), сцену, тлумачів (перекладачів, коментаторів), координує діяльність групи підтримки, вносить необхідні корективи в постановку в разі певного відхилення від задуму, здійснює моніторинг міри реалізації задуму, припиняє гру в разі необхідності. Звичайно, це деякий ідеалізований,

досконалий образ ситуації. Насправді в більшості випадків реалізується або функціонує тільки якась частина з описаних елементів.

Аудиторія є більш пасивним соціальним утворенням. Вона є об'єктом ініціатив, організації, контролю та регламентації. Її конкретний соціальний склад за чіткими й наперед відомими характеристиками та ознаками вказати важко; значно простіше здійснити чи зазначити деякі формальні характеристики. Варто підкреслити, що ця соціальна корпускула (соціальне утворення, спільнота, людська множина) має значно гірші показники якості: у неї гірше матеріальне становище, нижчий рівень освіти, гірший соціальний вишкіл (здатність до ініціації, проектування, організації, мотивування, залучення, консолідації й дієвої мобілізації, провокування, переконання, маніпуляцій, навіювання тощо), досить суперечлива ідентичність, розмита опозиція (здатність до ідентифікації свого опонента чи супротивника), гірша протестна самоорганізація.

Якщо першу групу можна назвати провідною, то друга – це та, яку провідна група скеровує й мобілізує, інколи підбурює, у більшості випадків – використовує у власних цілях, маніпулюючи їх дійсними чи уявними потребами та прагненнями. В деякому відношенні колективний театр є засобом підвищення групового, найчастіше – престижного, статусу. Проте його (соціального театру) ініціативна група може досягти й більш вагомих результатів, наприклад, влади та впливу. Хоча в обох цих випадках через театралізацію колективних дій лише реалізуються певні об'єктивні ресурсні передумови й можливості, які вже визріли в реальному житті.

Окрім теоретичного визначення загального контуру та призначення театралізованих колективних дій, у цьому розділі розглянуто також реальні видовища типу “знайомства і залицяння” та “ярмарок”. Ці явища обрані як предмет спеціального аналізу з таких причин: вони досить поширені в суспільстві; їх облік і розгортання досить очевидні, знайомі більшості читачів; вони є доступними для сприйняття, щодо них більшість людей мають певний досвід і уявлення. Вони зручні тим, що певним способом персоніфікують колективну взаємодію з різних, якщо не протилежних, сторін: переважно духовно-психологічної (знайомства й залицяння) та переважно матеріально-комерційної (ярмарок). Це дає змогу показати відмінність, особливість і своєрідність кожної із цих форм колективної самопрезентації. Вона виявляється в змісті ініціатив та мотивацій, технології конкретного діяння, специфіці проявів демонстративних і замаскованих потреб, характері самого подання й реакції протилежної сторони на цю “презентацію себе”, способах включення в ситуацію взаємодії та виходу з неї, рівнях задоволення – незадоволення конкретними наслідками взаємодії. Через змістовий аналіз окремих художніх творів, у яких в ідеалізовано-міфологічній формі відтворюються й зречевлюються внутрішні прагнення, досліджено реальні наміри та потреби чоловічого й жіночого гендерів як суб'єктів дошлюбної взаємодії. У розділі прослідковано також зумовленість дошлюбних вистав і прив'язаних до них потреб та мотивацій загальними й специфічними соціальними обставинами та передумовами. Проаналізовано механізми колективної презентації в сценізованому вигляді комерційно (на основі матеріального інтересу) мотивованої поведінки й потреб.

Порівняльний аналіз цих двох протилежно спрямованих соціальних вистав

(комерційно-торгового та сімейно-шлюбного) засвідчив, що між суто економічною й суто соціальною поведінкою немає абсолютної відмінності: у комерційно орієнтованій діяльності наявна соціально-психологічна компонента, у шлюбній поведінці – матеріальний розрахунок.

У третьому розділі – **“Паралельні соціальні вистави як різновид перформативної соціальної дії та взаємодії”** – конкретно-соціологічний аналіз використано при розгляді поширених у сучасному українському суспільстві форм театралізованої взаємодії – футбольної гри та протестно-підтримувальних політичних зібрань, типу публічного мітингу. У цьому розділі автор прагне розв’язати такі аналітико-теоретичні завдання: 1) критично дослідити вказані відносно поширені в сучасному українському суспільстві форми колективної взаємодії з метою виявлення в них деякої української специфіки; 2) доповнити попередній аналіз дослідженням цих двох відмінних між собою форм колективної взаємодії, в яких в одному випадку гра виявляється як робота (футбол); в іншому – робота (соціальний протест і схвалення) реалізується у формі колективної гри; 3) завдяки цим діям розширити й доповнити існуючу класифікацію форм театралізації колективних дій.

Дослідження таких форм театралізованої взаємодії, як “стадіон” і “мітинг”, здійснюється в роботі на основі вітчизняного досвіду і довільних спостережень завдяки відносній поширеності цих явищ у сучасному українському суспільстві. Більше того, подібні соціальні ігри поширені в умовах сьогодення не випадково, а закономірно. З одного боку, завдяки деякій збудженості нашого суспільства, яке переживає початкову стадію входження в принципово нову історичну ситуацію – одночасне становлення незалежності в усіх її проявах, що викликає відповідну колективну мобілізацію, і становлення нового соціального порядку. Цьому особливо сприяє також набуття досвіду демократичної колективної взаємодії, інтенсифікуючим фактором чого є паралельне становлення нової публічності, щільно прив’язаної до формування інформаційного суспільства й домінуючого впливу ЗМІ на цей процес.

З другого – завдяки такому підходу й такому усвідомленню своїх завдань автору вдалося доповнити існуючу класифікацію театралізованої соціальної взаємодії новими підходами. Справа в тому, що обидва ці явища є медіа-конструйованими типами соціальних вистав. А це значить, що тут ініціативна група виступає не стільки колективним організатором, скільки засобами колективних комунікацій, які здатні інформувати, мотивувати, залучати, підказувати, корегувати тощо. За цих умов суттєво слабшає роль ініціативного авангарду й одночасно суттєво посилюється самоорганізація аудиторії. Більше того, обмежена та чітко фіксована, як у попередньому випадку, сцена безпосередньої колективної взаємодії співучасників поступається місцем “великій сцені”, поданій відповідними колективними образами та “картинкою” в ЗМІ. Відповідно, й організатори, й “організовані” тепер є залаштуванням цієї певною мірою “всесвітньої” сцени. Відбувається, таким чином, додаткове подвоєння соціального театру: на локальну та глобальну сцену й аудиторію, як вони реалізовані в конкретній дійсності або локальному просторі і як відображені у ЗМІ. Завдяки цьому відбувається також відповідне подвоєння всіх елементів аналізованих видовищ, їх аранжування на реальні та віртуальні вистави. При цьому віртуальний образ, як він зображений ЗМІ, домінує над реальним такою мірою, що й безпосередні

співучасники сприймають і оцінюють подію не стільки так, як вона відбувалась у їх сприйнятті (тут і зараз), а скоріше довіряють їх реінтерпретації в ЗМІ. У цьому аспекті зроблені в дисертації висновки вкладаються в ментально-образну схему постмодерністської соціології, з погляду якої соціальний світ – це текст, і додають аргументів на її користь. Такий підхід є дещо інноваційним і потребує додаткового обговорення.

ВИСНОВКИ

У дисертації зроблено кроки на шляху зняття наукової проблеми, яка полягає у наявності суперечності між широкою представленістю в теоріях символічно-інтеракціоністської й суміжної дотичної спрямованості (феноменологічної та структурно-функціоналістської) досліджень ігрової соціальної взаємодії й відносним дефіцитом теоретико-соціологічної рефлексії соціальної вистави як специфічної категорійно-видової групи (різновиду) ігрової соціальної дії та взаємодії. В перебігу цього процесу:

Уточнено визначення соціальної вистави в контексті символічно-інтеракціоністських теорій, що полягає в розумінні його як форми колективної (міжсуб'єктної) взаємодії, в якій соціальні актори презентують себе непрямо, опосередковано, найчастіше у вигляді деякої метафори, що уречевлюється у формі (вигляді) умовних пропозицій, на основі ігрових форм.

З'ясовано, що диспозиції ігрової соціальної взаємодії та перформативної соціальної поведінки формуються в процесі соціалізації в *самості* – феноменологічної єдності “I” та “me”, нерозрізнюваного “I” та його віддзеркалень (“me”). *Нерозрізнювана самість* “I” генетично передуює реакціям на віддзеркалення та виконанню ролей і розрізнюваній самості. *Розрізнювана самість* формується як результат віддзеркалень “I” значущими іншими через опанування *виконавських ролей* (“role-taking”) (моделей поведінки, що опановуються самістю “I” і створюють основу для віддзеркалень) і є продуктом віддзеркалення “I” реакцій значущих інших у вигляді образу бажаного (можливого) “Я” та повної/часткової рефлексії цих реакцій. У процесі участі в соціальних виставах самість може “дозволяти” собі тією чи іншою мірою *соціальну креативність* (відображає міру її відхилення від соціальних норм і стандартів). Дії та взаємодії особи із соціальними групами та середовищами, а також дії самих соціальних груп постають як реальні соціальні дії, тобто дії, що відбуваються безвідносно до віддзеркалень її “Узагальненим Іншим”, або ж із відносним неврахуванням можливих віддзеркалень її “Узагальненим Іншим”. У реальній соціальній дії можуть по-різному співвідноситись *інтерпретативні соціальні дії* (відбуваються з урахуванням віддзеркалень їх “Узагальненим Іншим”), *креативні соціальні дії* (орієнтовані на переважання значущості для особи власних інтерпретативних дій) та *перформативні соціальні дії* (орієнтовані на переважання значущості для особи інтерпретативних дій соціальних інтерпретаторів).

Доведено, що особливості рефлексії соціальної вистави в неоінтеракціоністських соціологічних теоріях пов'язані з парадигмою *символічного акціоналізму*, у контексті якого соціальні дії та взаємодії розглядаються як символічні змісти, призначені для модерування вистави й самопрезентації соціальних акторів, які поділяються в найбільш

загальному вигляді на *гравців* та *публіку*. Модерування вистави включає в себе визначення *задуму* (сценарію), що передбачає об'єктивацію у вигляді *виконання* (реалізації задуму-сценарію майбутньої поведінки), *співучасті* (сумісної участі соціальних гравців у соціальній виставі (перформансі), *присутності* (наявності серед соціальних акторів поділу на гравців і публіку), *представництва* (рольових атрибуцій, що дають змогу ідентифікувати гравців у соціальному перформансі), *статусних символів* (ознак певного соціального статусу у вигляді сцени, декорацій, одягу тощо). Публіка забезпечує гравцям *підтримку* (сукупність реакцій, спрямованих на визнання гравців у вигляді моральних і матеріальних позитивних санкцій) та *визнання* (забезпечення підтримки соціальних гравців-акторів у перформансі через *сприйняття* (вираження позитивних заохочень гравцям з боку інших гравців і публіки) та *схвалення* (упізнавання й ідентифікації соціальних акторів і сюжетної лінії перформансу)).

Встановлено, що конкордатні соціальні вистави – різновид ігрових соціальних взаємодій (перформансів), що передбачають узгоджений сценарій управління враженнями акторами вистави щодо публіки; при цьому бажані реакції публіки на соціальну виставу є заздалегідь передбаченими й відносно прогнозованими. На противагу їм, *паралельні соціальні вистави* є різновидом ігрових соціальних взаємодій (перформансів), що передбачають відносну (часткову) неузгодженість взаємодій соціальних акторів та ймовірне прогнозування реакцій публіки зі заздалегідь не передбаченим фіналом вистави та множинними сценаріями його можливого розгортання.

Сексуальні вистави є гендерними іграми у вигляді заздалегідь передбачуваних інтеракцій, спрямованих на отримання доступу до жінки як об'єкта сексуальної насолоди. Перформанси "*залицяння*" передбачають *гендерну самопрезентацію* (сукупність технологій подання власного "Я" в площині перформативних взаємодій), яка включає в себе *чоловічу его-презентацію* (сукупність технологій подання власного "Я" чоловіком у площині перформативних сексуальних взаємодій із жінкою) та *жіночу его-презентацію* (сукупність технологій подання власного "Я" жінкою в площині перформативних сексуальних взаємодій із чоловіком, що характеризується презентуванням себе з позиції дзеркального "Я" ("Я" очима чоловіка)).

Гендерні самопрезентації орієнтовані на *гендерні очікування* – систему передбачень, пов'язану з нормативними поведінковими виявами чоловіків і жінок у сексуальних іграх, і передбачають, як мінімум, три сценарії: *сексистський* – з домінуванням чоловіків як носіїв владного, агресивного й переважно руйнівного начала; *контрсексистський* – з домінуванням жінок, де центральними елементами організації є взаємний потяг, симпатія, уседозволеність і насолода; *ситуаційний* – без формально та стабільно визначеного домінування, де орієнтація на чоловічу чи жіночу природу і її потреби має конкретно-ситуативний характер.

Обґрунтовано, що ярмарок, як і соціальна вистава, являє собою приземлену, узвичаєну, вульгарно-побутову соціальну виставу, що є процесом купівлі-продажу (обміну матеріального на матеріальне), супроводжуваним прийомами приховування меркантилістської спрямованості (*маскуванням, метафоризацією, естетизацією*), де відсутні фізичні та символічні засоби збудження, мобілізації активності: наркотики, збуджувальна й мобілізуюча ідеологія (утопія, міфи), провокативні чутки та плітки, трансцендентні цінності або персони. *Маскування, метафоризація, естетизація* – це

алгоритми, використовувані покупцями й продавцями, спрямовані на приховування меркантилістської спрямованості ярмарку як соціальної вистави.

Визначено зміст футболу як соціальної медійно-сконструйованої (media-constructed) вистави, що сприяє штучному “гіпнотизуванню” в усвідомленні соціальних відмінностей аудиторією за рахунок партисипативної соціальної дії. У процесі паралельної соціальної вистави гравці обмінюються *партисипативними соціальними діями* (забезпечують штучну причетність до самої події тих суб’єктів-учасників, які не беруть у цій дії безпосередньої участі).

Доведено, що *політична вистава* є перформансом синхронізованої (завдяки ЗМІ – у просторі й часі спостереження) та закулісно керованої конфліктної взаємодії, коли “влада” і “народ” (представлені делегованими ними або добровільно, за власною ініціативою, висунутими представниками) не лише зустрічаються віч-на-віч, але й перебувають у прямій і безпосередній комунікації. Емпіричною основою політичної вистави як соціального факту є мітинг, збори або якась інша “маніфестація” (акт символічного виявлення політичної волі).

Умовою легітимності політичної вистави є мобілізація *декларативної більшості* – віртуальної публіки, що представляє нерепрезентативну вибірку населення країни, на яку орієнтовані політичні актори з авантюрними намірами. Декларативна більшість сприяє приховуванню профанованості політичного перформансу й управлінню враженнями в напрямку формування позитивного політичного іміджу відповідних акторів. Українській політичній виставі у змістовному відношенні притаманна риса, яка передбачає перехід на особистості в просторі публічних комунікацій із використанням компроматів, звинувачень особистого характеру, залученням правоохоронних органів для зведення рахунків із політичними опонентами, тобто в них має місце *експозиція залаштуння*.

Отже, наведене вище дало змогу досягти визначеної мети дослідження.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Сکیدін Л.О. Інтераціоналістська концепція соціальної дії: суб’єкти у пошуках “самості” / Л.О. Сکیدін // Нова парадигма : журнал наукових праць / [голов. ред. В.П. Бех.]; Нац. пед. ун-т імені М.Д. Драгоманова, творче об’єднання “Нова парадигма”. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 89. – С. 181–196.

2. Сکیدін Л.О. Технологічність театралізації політичних конфліктів / Л.О. Сکیدін // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики : збірник наукових праць / [голов. ред. О.Л. Сکیدін] / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2009. – № 43. – С. 175–189.

3. Сکیدін Л.О. Класичні теорії соціальної дії в соціологічному дискурсі: можливості утилітаристського уточнення / Л.О. Сکیدін // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія теорія, методи : вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Х., 2010. – № 889. – С. 59–65.

4. Сکیدін Л.О. Стадіон як соціальний театр: футболісти та вболівальники / Л.О. Сکیدін // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія теорія,

методи : вісник Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна. – Х., 2010. – № 881. – С. 133–139.

5. Скідін Л.О. Символ у соціологічній теорії / Л.О. Скідін, Т.О. Огаренко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – К., 2009. – № 3. – С. 169–182.

Публікації в інших виданнях:

1. Скідін Л.О. Засадничі принципи соціальної безпеки українського суспільства / Л.О. Скідін, О.Л. Скідін, Т.О. Огаренко // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей. I конгрес соціологічної асоціації України : тези доповідей (Харків, 15–17 жовтня 2009 р.). – Х., 2009. – С. 472.

2. Скідін Л.О. Гофманівський інтеракціоналізм, як методологія дослідження соціальної взаємодії / Л.О. Скідін, Т.О. Огаренко // Філософія гуманітарного знання: після Вільгельма Дільтея : Міжнародна науково-практична конференція (Чернівці, 14–17 жовтня 2009 р.). – Чернівці : ЧНУ, 2009. – С. 275–278.

3. Скідін Л.О. Гоффмановская презентация взаимодействия в социальных системах (методологический очерк) / Л.О. Скидин, О.Л. Скидин // Материалы VIII Афанасьевских чтений “Социальное управление и вызовы современной цивилизации” / под ред. проф. Уржа О.А. – М. : Изд-во РГСУ, 2010. – С. 146–154.

АНОТАЦІЯ

Скідін Л.О. Символічно-інтеракціоністська рефлексія соціальної вистави як різновиду ігрової взаємодії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2010.

Дисертація присвячена теоретичному осмисленню та прикладному дослідженню сутності, форм прояву виставоподібної (театралізованої, видовищної) форми колективної міжгрупової взаємодії. На основі критичного аналізу відповідних соціологічних концепцій і практики наукових досліджень виявлено та сформульовано у вигляді технології, принципів і термінологічного апарату дослідження специфічної ігрової форми колективної взаємодії – її сценізованих, театралізованих, видовищних видів. Історична еволюція соціології ігор подана при цьому як застосування й подальше вдосконалення драматургічного методу аналізу.

На основі розробленої методології здійснено теоретичне дослідження таких різновидів колективної театралізованої (сценізованої) взаємодії, як дошлюбна поведінка молоді в публічних місцях, проведення дозвілля та комерційна взаємодія учасників публічних торгів типу ярмарки чи аукціону. Аналіз даних соціальних видовищ дав змогу перевірити та здійснити оцінку дієздатності виробленої методології аналізу, а також виявити внутрішню соціогрупову й статусно-рольову структури взаємодії учасників цих видовищ.

Ключові слова: колективна соціальна взаємодія; суб'єкти, механізми й мотивація ігрової взаємодії; форми ігрової взаємодії; виставоподібні форми ігрової взаємодії; передумови та наслідки виставоподібної взаємодії; методологія, методи й принципи

аналізу виставоподібної ігрової взаємодії.

АННОТАЦИЯ

Скидин Л.О. Символично-интеракционистская рефлексия социального спектакля как разновидности игрового взаимодействия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук по специальности 22.00.01 – теория и история социологии. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2010.

Диссертация посвящена теоретическому осмыслению и прикладному исследованию сущности и форм реализации спектаклеобразных (театрализованных, зрелищных) форм коллективного взаимодействия. На основе критического анализа соответствующих социологических концепций и практики научного исследования выявлено и сформулировано в виде технологии, принципов и терминологического аппарата исследование специфической игровой формы коллективного взаимодействия – сценизированных, театрализованных, зрелищных видов. Историческая эволюция социологии подана при этом как движение к драматургическому методу анализа.

На основе разработанной методологии анализа осуществлено исследование генезиса таких разновидностей коллективного театрализованного (сценизированного) взаимодействия, как добрачное поведение молодежи в публичных местах проведения досуга и коммерческое взаимодействие участников публичных торгов типа ярмарки и аукциона.

Анализ данных социальных зрелищ позволил проверить и оценить дееспособность предложенной методологии анализа, а также выявить внутреннюю социогрупповую и статусно-ролевую структуру, соответствующие коллективные мотивации и проекты, механизмы взаимодействия, социальные последствия. Выявлено и обосновано предпосылки их распространённости и значимости в современном украинском обществе. Кроме того, специальному анализу были подвержены такие социальные зрелища, как футбольные соревнования и политические митинги. Исследовано и выявлено их социогрупповую и статусно-ролевую структуру, соответствующие коллективные мотивации и проекты, механизмы взаимодействия, социальные последствия. Выявлено и обосновано предпосылки их распространённости и значимости в современном украинском обществе.

Диссертационное исследование определённым образом подводит к ведущейся в украинской и российской социологии полемике по поводу соотношения микро- и макросоциологии. Из неё следует, в частности, вывод, что эта полемика в значительной мере надуманная и носит искусственный характер. Анализируя, например, поведение участников политического митинга, мы одновременно решаем и ряд общесоциологических проблем. Исследуя добрачное поведение и модели ухаживания, мы определённым образом выходим в область социологии семьи и одновременно – в сферу общесоциологической проблематики, касающейся институциональной организации общества, а также места семьи в структуре других социальных институтов. В такой же мере моделируя поведение людей в игровой сфере, мы создаём предпосылки и накапливаем материал для дальнейшего развития акционалистской социологии, поскольку выявляем структуру мотивации личности при её взаимодействии с различными социальными сферами.

Ряд разработанных в диссертации идей и направлений может быть плодотворно использован в дальнейших исследованиях, в частности, соучастие социальных спектаклей в формировании и дальнейшем развитии политической демократии, коммерческих форм обслуживания населения, в дальнейшем усовершенствовании организации молодёжного досуга с нацеленностью их на добрые знакомства с возможной дальнейшей позитивной перспективой в плане создания благополучной семьи.

Ключевые слова: коллективное социальное взаимодействие; субъекты, механизмы и мотивация игрового взаимодействия; формы игрового взаимодействия; спектаклеобразные формы игрового взаимодействия; предпосылки и следствия спектаклеобразного взаимодействия; методология, методы и принципы анализа спектаклеобразного игрового взаимодействия.

ANNOTATION

Skidin L.O. Symbolic-interactional reflection of social performance as variant of game-type interaction. – Manuscript.

Thesis for the obtaining Degree of Candidate of Sociological Science on Speciality 22.00.01 – Theory and history of sociology. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2010.

Dissertation is devoted to a theoretical comprehension and applied research of essence and forms of manifestation of performance-type (stage adapted, spectacular) form of collective intergroup interaction. Upon basis of critical analysis of proper sociological conceptions and practice of scientific researches it was discovered and formulated as a technology, principles, and terminological approach of research of specific game-type collective interaction – its scenic, stage adapted, spectacular types. Historical evolution of sociology is presented at the same time as a movement to dramaturgical method of analysis.

On the basis of the developed methodology theoretical research of such varieties of collective stage adapted (scenic) interaction is carried out, as a pre-marital conduct of young people in public and leisure places, and commercial interaction of participants of public trading of the fair or auction type.

Keywords: collective social interaction; subjects, mechanisms and motivation of game interaction; forms of game interaction; performance-type forms of game reciprocity; prerequisites and consequences of performance-type interaction; methodology, methods and principles of analysis of performance-type game interaction.